

KRYTERIA OCENIANIA

II ETAP EDUKACYJNY – WOS

DOPUSZCZAJACY

Uczeń:

- przy pomocy nauczyciela wymienić podstawowe potrzeby człowieka;
- wymienić osoby [podmioty, instytucje], które mają wpływ na rozwój młodego człowieka;
- podać przykłady ról społecznych;
- podać przykłady norm społecznych
- podać przykłady grup społecznych;
- podać przykłady konfliktów społecznych;
- wymienić podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej i w szkole
- wymienić podstawowe zasady skutecznej komunikacji;
- odróżnić nadawcę od odbiorcy komunikatu;
- podać przykłady sytuacji, w których młody człowiek powinien zachować się asertywnie
- podać przykłady więzi łączących członków rodziny;
- wymienić podstawowe oczekiwania społeczne wobec poszczególnych członków rodziny
- wymienić podstawowe zadania szkoły,
- wymienić poszczególne typy szkół tworzących strukturę szkolną w Polsce,
- wymienić podstawowe prawa i obowiązki uczniów,
- wymienić osoby, u których może szukać pomocy, w przypadku naruszenia praw ucznia
- odróżnić dochody rodziny od wydatków
- wymienić podstawowe wydatki i źródła dochodów typowego gospodarstwa domowego
- wymienić podstawowe prawa przysługujące konsumentowi
- podać przykłady praw przysługujących dzieciom, praw i wolności człowieka
- wymienić przykłady konstytucyjnych praw i wolności człowieka
- podać przykłady łamania praw człowieka we współczesnym świecie
- wymienić instytucje chroniące prawa człowieka w Polsce
- podać przykłady zagrożeń wynikających z korzystania z cyberprzestrzeni
- podać przykłady pozytywnego i negatywnego wykorzystania internetu przez młodych ludzi
- wymienić przykłady działań policji
- podać przykłady, innych niż policja, służb porządkowych w Polsce

- podać przykłady działań straży miejskiej
- określić, kto tworzy samorząd uczniowski
- podać przykłady działań samorządu uczniowskiego
- wymienić podstawowe jednostki podziału terytorialnego państwa polskiego
- określić, w której gminie, powiecie i województwie mieszka
- wymienić organy gminy, w której mieszka
- podać przykłady spraw załatwianych w urzędzie gminy
- określić, gdzie znajduje się urząd gminy, w której mieszka
- wymienić organy powiatu i województwa
- podać przykłady spraw załatwianych w starostwie powiatowym i urzędzie marszałkowskim
- określić, gdzie znajdują się władze powiatu i województwa, w których mieszka
- podać przykłady spraw załatwianych przez urząd gminy, starostwo powiatowe, urząd marszałkowski
- odszukać stronę internetową własnego urzędu gminy, starostwa powiatowego, urzędu marszałkowskiego .
- podać przykłady polskiego dziedzictwa narodowego
- podać przykłady więzi łączących polską wspólnotę narodową
- wymienić i rozpoznać polskie symbole narodowe
- nazwać swoją dużą i małą ojczyznę
- rozpoznać Narodowe Święto Niepodległości i Święto Narodowe Trzeciego Maja
- wymienić podstawowe prawa i obowiązki obywatela RP
- podać przykłady cnót /wartości obywatelskich
- wymienić postaci najwybitniejszych Polaków XX i XXI wieku
- podać przykłady postaw patriotycznych i działań na rzecz dobra Ojczyzny
- podać przykłady postaw patriotycznych wśród współczesnej młodzieży
- podać przykłady mniejszości etnicznych i narodowych we współczesnej Polsce
- wymienić podstawowe grupy cudzoziemców przebywających w Polsce
- podać przykłady przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu
- rozpoznać postawy tolerancyjne i braku tolerancji
- podać przykłady działań władzy państwowej
- wymienić podstawowe cechy państwa
- wymienić nazwy współczesnych reżimów politycznych [demokracja, autorytaryzm, totalitaryzm
- wymienić główne rodzaje władzy państwowej
- wymienić organy władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowej w Polsce
- podać nazwę ustawy zasadniczej

- wymienić organy władzy ustawodawczej
- wymienić główną funkcję Sejmu i Senatu
- określić, z kogo składa się Sejm i Senat
- podać zasadę zgodnie, z którą formowany jest Sejm i Senat
- podać przykład partii politycznej działającej w Polsce
- wymienić organy władzy wykonawczej w Polsce
- podać imię i nazwisko urzędującej głowy państwa oraz Prezesa Rady Ministrów
- określić sposób powoływania Prezydenta RP i jego praw
- podać przykłady spraw, z którymi człowiek może zwrócić się do sądu
- wymienić rodzaje sądów w Polsce
- podać przykłady organizacji pozarządowych, działań wolontariuszy, środków masowego przekazu; pracy dziennikarzy
- odszukać w środkach masowego przekazu przykłady reklam
- rozwinąć skrót ONZ, NATO; podać przykłady działań podejmowanych instytucji
- wymienić rok, w którym Polska przystąpiła do Unii Europejskiej
- wymienić państwa sąsiadujące z Polską, które należą do Unii Europejskiej
- podać przykłady praw/korzyści, które nabyli obywatele polscy po wejściu Polski do Unii Europejskiej
- wymienić przykłady: ilustrujące proces globalizacji, pomocy humanitarnej, działań terrorystycznych, konfliktów międzynarodowych
- **DOSTATECZNY**
- wymienić podstawowe kategorie potrzeb człowieka
- wymienić podstawowe społeczne oczekiwania wynikające z pełnienia roli dziecka i ucznia
- podać przykłady norm społecznych obowiązujących w wybranych społecznościach np. w rodzinie, szkole
- wymienić podstawowe cechy grup społecznych i wskazać swój rodzaj
- określić, jakim rodzajem grupy jest grupa koleżeńska
- wymienić typowe konflikty występujące w szkole i grupie rówieśniczej
- wymienić podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów społecznych
- wymienić podstawowe rodzaje komunikacji
- wymienić czynniki utrudniające wystąpienia publiczne
- wymienić podstawowe cechy postawy asertywnej
- wymienić cechy rodziny, potrzeby młodych ludzi, które zaspokaja rodzina
- wymienić rodzaje współczesnych rodzin; prawa i obowiązki dziecka w rodzinie
- wymienić podstawowe problemy zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu współczesnych polskich rodzin
- wymienić funkcje szkoły, możliwości dalszej edukacji
- określić, kto tworzy samorząd szkolny

- wymienić formy organizacji życia szkolnego
- wymienić podstawowe zasady konstruowania budżetu domowego i jego źródła dochodów
- podać przykłady łamania praw konsumenta; wypełnić typowy formularz reklamacyjny
- wymienić główne funkcje praw i wolności człowieka
- podać, kto i kiedy uchwalił *Powszechną Deklarację Praw Człowieka*; *Konwencję Praw Dziecka*
- podać przykłady łamania praw dziecka, działań podejmowanych przez UNICEF
- podać przykłady praw pierwszej, drugiej i trzeciej generacji
- podać przykłady praw i wolności osobistych, politycznych oraz socjalnych, kulturalnych i ekonomicznych zagwarantowanych w Konstytucji RP
- podać przykłady spraw, z którymi można zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka, działań Czerwonego Krzyża
- podać przykłady organizacji międzynarodowych zajmujących się ochroną praw i wolności człowieka
- określić, kogo w świetle polskiego prawa, nazywamy nieletnim
- wymienić podstawowe zasady odpowiedzialności prawnej nieletnich
- wymienić korzyści i zagrożenia wynikające z korzystania z Internetu, formy cyberprzemocy
- wymienić główne zadania policji i prawa przysługujące policjantom, prawa przysługujące nieletnim w kontakcie z policjantem
- wymienić rodzaje służ mundurowych w Polsce
- odszukać informacje o prawach przysługujących ofiarom przestępstwa, świadkom i oskarżonym
- wymienić rodzaje samorządów działających w Polsce, przykłady samorządów zawodowych; przykłady działań samorządu terytorialnego;
- odszukać na mapie województwo, w którym mieszka, rozpoznać jej herb
- odszukać informacje na temat osób pełniących najważniejsze funkcje w swojej gminie
- wymienić podstawowe zadania gminy;
- odróżnić organy uchwałodawcze od organów wykonawczych gminy
- podać przykłady spraw rozstrzyganych w referendum gminnym
- wymienić podstawowe zadania samorządu powiatowego i wojewódzkiego
- odróżnić organy uchwałodawcze od organów wykonawczych powiatu i województwa
- podać sposób wyłaniania władz samorządowych powiatu i województwa
- podać przykłady spraw rozstrzyganych w referendum lokalnym
- sporządzić wykaz spraw, które można załatwić w gminie za pomocą ePUAP
- wymienić podstawowe zasady postępowania etycznego w pracy administracji publicznej
- wyjaśnić pojęcie korupcja
- wymienić praw przysługujące obywatelowi w urzędzie; wypełnić wniosek o wydanie dowodu osobistego
- wymienić główne czynniki kształtujące polską tożsamość narodową
- wyjaśnić pojęcie ojczyzna i opisać polskie symbole narodowe i miejsca występowania
- wymienić najważniejsze polskie święta narodowe

- przedstawić zasady prawidłowego zachowania w trakcie uroczystości państwowych, świąt narodowych, wobec symboli narodowych
- rozpoznać na przykładach pojęcie narodowość od obywatelstwa
- wymienić więzi łączące obywatela i państwo
- wymienić podstawowe sposoby nabycia obywatelstwa polskiego
- wyjaśnić, na czym polega zasada krwi
- wymienić cechy dobrego obywatela
- wyjaśnić pojęcie patrioty, przejawy patriotyzmu lokalnego i gospodarczego
- wymienić podstawowe prawa przysługujące mniejszościom narodowym i etnicznym w Polsce
- wyjaśnić pojęcie Polonia, odczytać z mapy, gdzie znajdują się największe skupiska mniejszości etnicznych i narodowych w Polsce
- wyjaśnić pojęcia: ksenofobia, rasizm, szowinizm; tolerancja, podać przykłady stereotypów
- wyjaśnić, co to znaczy, że państwo jest suwerenne
- wymienić podstawowe funkcje państwa
- wymienić podstawowe cechy państwa demokratycznego, podstawowe zasady ustroju Polski
- wyjaśnić, na czym polega zasada: konstytucjonalizmu, przedstawicielstwa i trójpodziału władzy
- wymienić źródła powszechnie obowiązującego prawa w Polsce
- wymienić szczególne cechy konstytucji
- określić, z ilu posłów składa się Sejm, a z ilu Senat
- wymienić najważniejsze kompetencje Sejmu i Senatu; zasady wyboru
- wyjaśnić, na czym polega zasada przedstawicielstwa
- wyjaśnić, w jaki sposób podejmowane są decyzje w Sejmie i Senacie
- wymienić partie polityczne, których przedstawiciele zasiadają w Sejmie bieżącej kadencji
- przedstawić główne zasady wyboru Prezydenta RP i podstawowe kompetencje
- wymienić podstawowe kompetencje Rady Ministrów
- wymienić główne zasady postępowania sądowego
- wymienić nazwy trybunałów działających w Polsce
- określić główne zadanie Trybunału Konstytucyjnego
- wyjaśnić, czym zajmują się sądy administracyjne
- podać przykłady realizacji prawa do swobodnego zrzeszania się
- odszukać przykłady stowarzyszeń i fundacji działających w swoim środowisku lokalnym
- podać przykłady działań podejmowanych przez związki zawodowe
- wymienić cechy wolontariatu, cechy środków masowego przekazu, cechy opinii publicznej
- wymienić główne funkcje mediów i reklamy
- odczytać, zilustrowane w prostej formie, wyniki wskazanego sondażu opinii publicznej

- wymienić, główne cele i zadania ONZ; NATO
- rozpoznać przejawy realizacji przez państwo polityki zagranicznej
- wymienić główne organy ONZ
- wymienić nazwiska Ojców założycieli zjednoczonej Europy
- wymienić główne przyczyny integracji europejskiej zasady funkcjonowania UE
- wyjaśnić, w jaki sposób nabywa się obywatelstwo UE i ich prawa
- wymienić nazwy funduszy unijnych, z których korzysta Polska
- wskazać, na podstawie mapy, państwa globalnej Północy i globalnego Południa
- podać przykłady globalizacji ekonomicznej i kulturowej współczesnego świata
- podać przykłady organizacji międzynarodowych zajmujących się rozwiązywaniem konfliktów i walką z terroryzmem
- wymienić skutki długotrwałych konfliktów międzynarodowych
- **DOBRY**
- dopasować wskazane potrzeby do właściwych kategorii
- wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy potrzebami naturalnymi a społecznymi człowieka
- wyjaśnić znaczenie słowa *socjalizacja* i rolę rodziny
- porównać społeczne oczekiwania dotyczące pełnienia roli dziecka i rodzica oraz ucznia i nauczyciela
- podać przykłady konfliktu ról społecznych
- wymienić podstawowe kategorie norm społecznych
- rozpoznać poszczególne rodzaje grup społecznych
- podać przykłady korzyści i zagrożeń wynikających z bycia w grupie
- podać przykłady zasad efektywnej współpracy
- wskazać dobre i złe strony poszczególnych postaw wobec konfliktu
- rozpoznać typowe sposoby rozwiązywania konfliktów
- wymienić warunki prowadzenia skutecznych negocjacji
- wyjaśnić, czym różni się przekaz werbalny od niewerbalnego
- wyjaśnić, jaką rolę pełni komunikacja niewerbalna
- określić nadawcę i odbiorcę przedstawionego komunikatu
- wymienić zasady, których należy przestrzegać w wystąpieniach publicznych
- zastosować w praktyce zasady skutecznej komunikacji, np. w wystąpieniu na forum klasy
- rozpoznać postawy asertywne oraz postawy uległości, agresji i manipulacji
- wyjaśnić, w jaki sposób rodzina przyczynia się do zaspokajania potrzeb człowieka
- podać nazwy poszczególnych funkcji rodziny
- wymienić czynniki sprzyjające zacieśnianiu więzi rodzinnych

- wymienić instytucje wspierające rodziny w realizacji swoich funkcji oraz formy pomocy rodzinie
- wymienić działania za pomocą, których szkoła realizuje poszczególne funkcje
- przedstawić wady i zalety wyboru poszczególnych wariantów dalszej edukacji
- zaplanować swoją dalszą edukację pod kątem przyszłej aktywności zawodowej
- scharakteryzować poszczególne formy życia szkolnego
- rozpoznać przypadki naruszania praw ucznia
- ocenić, czy zaprezentowany budżet gospodarstwa domowego jest prawidłowo skonstruowany
- wymienić przyczyny powstawania deficytu w budżecie domowym
- opisać strukturę typowego budżetu domowego
- napisać reklamację i wymienić instytucje chroniące prawa konsumenta
- wymienić podstawowe zasady, którymi powinien kierować się świadomy konsument
- wymienić cechy praw i wolności człowieka
- wyjaśnić, na czym polega szczególne znaczenie *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*
- wymienić prawa zawarte w *Konwencji Praw Dziecka*
- rozwinąć skrót UNICEF
- wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy prawami pierwszej, drugiej i trzeciej generacji
- rozpoznać przykłady łamania praw i wolności człowieka
- uzasadnić konieczność funkcjonowania systemu ochrony praw i wolności człowieka
- przedstawić zagrożenia wynikające z łamania praw i wolności człowieka
- wymienić przyczyny łamania praw człowieka
- wyszukać w mediach opisy sytuacji, w których łamane są prawa człowieka
- określić podstawowe zasady bezpiecznego korzystania z internetu
- przedstawić wady i zalety aktywności na forach społecznościowych
- wymienić zadania poszczególnych służb mundurowych w Polsce
- wymienić główne prawa przysługujące ofiarom przestępstwa, świadkom i oskarżonym
- uzasadnić konieczność znajomości przysługujących nam praw
- wyjaśnić, gdzie należy szukać pomocy w przypadku występowania przemocy domowej
- wyjaśnić, w jakim celu tworzone są samorządy zawodowe
- wyjaśnić, w czym przejawia się zasada decentralizacji władzy publicznej w Polsce
- wymienić organy samorządów terytorialnych w Polsce
- określić, jaki charakter ma gmina, w której mieszka
- rozpoznać herb województwa, w którym mieszka
- podać imiona i nazwiska osób pełniących aktualnie najważniejsze funkcje w swojej gminie

- wymienić podstawowe uprawnienia organów uchwałodawczych i wykonawczych gminy
- wymienić zasady przeprowadzania wyborów do władz gminy
- podać przykłady zadań własnych i zleconych gminy
- wymienić źródła finansowania gminy
- podać przykłady wpływu mieszkańców na życie gminy
- wyjaśnić pojęcie budżet obywatelski
- wyszukać informacje na temat przedsięwzięć podejmowanych przez młodzieżowe rady gminy, miasta
- wymienić podstawowe uprawnienia organów uchwałodawczych i wykonawczych powiatu i województwa
- odszukać informacje zamieszczane w Biuletynie Informacji Publicznej
- wyjaśnić, jaki rodzaj informacji zamieszcza się w BIP
- rozpoznać przypadki łamania praw obywateli w urzędzie
- wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy wspólnotą narodową i wspólnotą etniczną
- wyjaśnić, jakie znaczenie dla współczesnego młodego człowieka ma tożsamość narodowa
- przedstawić historię polskich symboli narodowych
- wymienić różne rodzaje tożsamości społecznych
- rozpoznać różne sposoby nabywania obywatelstwa polskiego
- wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy obywatelstwem a narodowością
- wymienić konstytucyjne prawa i obowiązki obywatela RP
- wyjaśnić, jaki wpływ ma państwo na kształtowanie więzi narodowych
- uzasadnić potrzebę patriotyzmu we współczesnym świecie
- porównać postawy patriotyczne dawniej i dzisiaj
- wymienić zamieszkujące Polskę mniejszości narodowe i etniczne, oraz grupę posługującą się językiem regionalnym
- wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy mniejszościami narodowymi i etnicznymi w Polsce a cudzoziemcami
- wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy pojęciami: imigranci i uchodźcy
- wymienić podstawowe prawa przysługujące uchodźcom w Polsce
- wymienić związki łączące Polonię z Polską
- wyjaśnić pojęcie stereotyp i podać cechy stereotypu
- wyjaśnić, w jaki sposób można przeciwstawiać się przejawom ksenofobii, w tym szowinizmowi i antysemityzmowi.
- porównać postawę patriotyczną i nacjonalistyczną
- uzasadnić słuszność postawy tolerancyjnej
- wymienić podstawowe formy demokracji bezpośredniej
- wyjaśnić, czym się różni demokracja bezpośrednia od pośredniej
- wymienić korzyści, jakie daje obywatelom ustrój demokratyczny

- wymienić podstawowe cechy autorytaryzmu i totalitaryzmu
- dopasować działania władzy państwowej do poszczególnych funkcji państwa
- wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy monarchią a republiką
- wymienić rozdziały Konstytucji RP, czym jest preambuła
- wyjaśnić, czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny
- wyjaśnić, na czym polegają zasady: pluralizmu politycznego, republikańskiej formy rządu, państwa prawa
- wymienić wartości, do których odwołuje się preambuła Konstytucji
- odszukać w Konstytucji RP przepisy dotyczące wskazanych kwestii
- wyjaśnić, czego dotyczyły referenda ogólnokrajowe przeprowadzone po 1989 roku
- określić, z kogo składa się Zgromadzenie Narodowe
- wyjaśnić zasady, według, których odbywają się wybory do Sejmu i Senatu
- wyjaśnić pojęcie immunitet
- wymienić główne etapy procesu ustawodawczego
- wyjaśnić, co jest głównym celem działalności partii politycznej
- uporządkować kompetencje Prezydenta RP
- omówić główne zasady procedury tworzenia rządu
- przedstawić podstawowe fakty dotyczące życiorysu politycznego urzędującej głowy państwa oraz Prezesa Rady Ministrów
- rozpoznać główne zasady postępowania sądowego
- wyjaśnić, na czym polega zasada niezależności sądów i zasada niezawisłości sędziów
- wymienić strony postępowania sądowego
- wyjaśnić pojęcia: fundacja i stowarzyszenie, związki zawodowe
- uzasadnić konieczność angażowania się w działania organizacji pozarządowych
- przedstawić korzyści wynikające z pracy w wolontariacie
- wymienić główne organizacje młodzieżowe działające w Polsce
- odczytać cel wskazanej kampanii społecznej
- wskazać pozytywne i negatywne aspekty funkcjonowania mediów społecznościowych
- wymienić główne zasady etyki dziennikarskiej
- odszukać w tekście publicystycznym fakty i opinie
- wymienić podstawowe sposoby perswazji / manipulacji stosowane w mediach
- wyjaśnić, jaką rolę pełnią ambasadorzy i konsulowie
- wyjaśnić, jakie są główne cele polityki zagranicznej państwa
- określić, kiedy powstało ONZ i kiedy powstało NATO
- wyjaśnić pojęcie *misja pokojowa* ONZ

- wymienić przykłady aktywności Polski w ONZ i NATO
- wymienić główne etapy integracji europejskiej, wskazać na mapie państwa członkowskie
- odszukać informacje o życiorysie politycznym Ojców założycieli zjednoczonej Europy
- wyjaśnić główne zasady funkcjonowania Unii Europejskiej
- podać nazwy głównych organów Unii Europejskiej
- wymienić imiona i nazwiska Polaków pełniących ważne funkcje w instytucjach UE
- podać przykłady wykorzystania funduszy unijnych
- wyjaśnić, na czym polega Europejski Rynek Wewnętrzny
- podać przykłady ilustrujące dysproporcję rozwojową pomiędzy państwami globalnego Południa i globalnej Północy
- podać przykłady zależności pomiędzy państwami globalnej Północy i globalnego Południa
- uzasadnić konieczność udzielania pomocy humanitarnej
- na wybranych przykładach przedstawić przyczyny współczesnych konfliktów międzynarodowych
- wymienić skutki rozwoju terroryzmu we współczesnym świecie
- wymienić cechy ludobójstwa
- **BARDZO DOBRY**
- dostrzec i przedstawić zależności pomiędzy procesem zaspokajania potrzeb a rozwojem człowieka
- przedstawić czynniki mające wpływ na samoocenę człowieka
- rozpoznać i dopasować wskazane normy społeczne do właściwych kategorii
- przedstawić pozytywne i negatywne wzorce zachowań funkcjonujące w swoim środowisku rówieśniczym
- dokonać autorefleksji, wskazać swoje mocne i słabe strony
- na wybranych przykładach [tekst, ilustracja] dostrzec konflikt ról społecznych
- wskazać przyczyny i skutki nieprzestrzegania przez jednostkę norm społecznych
- dopasować właściwe cechy do podanych grup społecznych
- rozpoznać sytuacje, w których łamane są zasady efektywnej współpracy w grupie
- porównać konsekwencje przyjęcia określonych postaw wobec sytuacji konfliktowej dla jednostki i społeczeństwa
- porównać różne sposoby rozwiązywania konfliktów, wskazać ich dobre i złe strony
- uzasadnić wybór metody rozwiązywania konfliktu społecznego
- odczytać znaczenie i rolę komunikatów niewerbalnych w zaprezentowanych wystąpieniach publicznych
- zastosować wybrane komunikaty niewerbalne w wystąpieniu publicznym
- wyjaśnić, czym się różni debata od dyskusji
- dostrzec i opisać przykłady łamania zasad dobrej komunikacji
- wyjaśnić, czym się różni postawa asertywna od postaw: uległości, agresji i manipulacji
- wskazywać przykłady [rozpoznać sytuacje] realizacji przez rodzinę poszczególnych funkcji

- rozpoznawać sytuacje nieprawidłowego realizowania przez rodzinę swoich funkcji
- wyjaśnić, jak na poszczególnych etapach życia jednostki, zmienia się rola rodziny w procesie socjalizacji
- wskazać zależności pomiędzy systemem wartości a zasadami funkcjonowania rodziny
- zhierarchizować funkcje szkoły
- określić, jaki wpływ na rozwój i przyszłość młodego człowieka wywiera szkoła
- wyjaśnić, jakich umiejętności oczekuje współczesny rynek pracy
- wymienić czynniki umożliwiające odniesienie sukcesu edukacyjnego i zawodowego
- ocenić pracę samorządu szkolnego / podejmowane przez niego działania i formy pracy
- ocenić i uzasadnić swoją aktywność [pracę] w ramach samorządu szkolnego
- zaprojektować działania służące ograniczeniu wydatków budżetu domowego
- wyjaśnić, jak przestrzeganie zasad świadomego konsumenta wpływa na funkcjonowanie gospodarstwa domowego
- przedstawić historię koncepcji praw i wolności człowieka
- wyjaśnić, znaczenie poszczególnych cech praw i wolności człowieka
- wyjaśnić, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa system ochrony praw człowieka
- ocenić poziom przestrzegania praw człowieka w Polsce
- wyjaśnić, jak skutecznie można się chronić przed zagrożeniem cyberprzemocą
- uzasadnić konieczność reagowania w przypadku występowania przemocy domowej, przemocy rówieśniczej
- zinterpretować przepisy prawa dotyczące działania służ porządkowych
- uzasadnić konieczność, angażowania się w życie lokalnej społeczności
- wyjaśnić, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa samorząd terytorialny
- wyjaśnić, czym się różni gmina wiejska, od gminy miejsko-wiejskiej i miejskiej;
- wymienić organy państwa, które mogą ingerować [kontrolować] działania władz samorządowych
- do poszczególnych rodzajów gminy dopasować odpowiadające im organy
- zinterpretować przepis prawa dotyczący organizacji referendum gminnego;
- wyjaśnić, jaką rolę w budżecie gminy odgrywają środki uzyskiwane z funduszy unijnych
- uzasadnić konieczność angażowania się mieszkańców w rozwiązywanie problemów gminy i działalność organów gminy
- podać przykłady działania młodzieżowej rady gminy
- porównać strukturę i sposób powoływania władz samorządowych gminy, powiatu i województwa
- wyjaśnić, dlaczego należy przestrzegać zasad etycznego postępowania urzędników administracji
- wskazać działania, które może podjąć obywatel w przypadku łamania jego praw w urzędzie
- uzasadnić konieczność aktywności obywatelskiej dla prawidłowego funkcjonowania społeczności lokalnej
- zaprezentować strukturę organizacyjną swojego urzędu gminy
- uzasadnić, że można pogodzić różne tożsamości społeczno-kulturowe - wyjaśnić, w jaki sposób historia kształtowała polską tożsamość narodową

- do podanych świat narodowych dopasować odpowiadające im wydarzenia historyczne
- przedstawić negatywne i pozytywne aspekty funkcjonowania społeczeństw wieloetnicznych/ narodowych
- wyjaśnić, z czego mogą wynikać trudności w utrzymaniu polskiej tożsamości narodowej
- porównać różne sposoby nabywania obywatelstwa polskiego
- uzasadnić konieczność przestrzegania cnót/wartości obywatelskich we współczesnym państwie demokratycznym
- przedstawić konsekwencję odrzucenia wartości w życiu publicznym
- wskazać zalety i wady postaw określanych, jako patriotyzm gospodarczy
- wskazać zalety i wady postaw uznawanych współcześnie za przejawy patriotyzmu
- wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy mniejszością narodową a mniejszością etniczną
- wymienić kryteria, które decydują w Polsce o uznaniu danej społeczności za mniejszość narodową lub etniczną
- wymienić główne czynniki, które zadecydowały o powstaniu Polonii
- uzasadnić konieczność szczególnej ochrony prawnej mniejszości narodowych i etnicznych
- uzasadnić potrzebę przeciwstawiania się przejawom ksenofobii, w tym szowinizmowi i antysemityzmowi
- przedstawić społeczne konsekwencje stereotypizacji
- wskazać wady i zalety demokracji bezpośredniej i pośredniej
- wskazać na mapie Europy monarchie i republiki
- podać przykłady współczesnych państwa autorytarnych
- podać przykłady współczesnych i historycznych państw totalitarnych
- wyjaśnić, jakich spraw może dotyczyć referendum ogólnokrajowe
- dokonać interpretacji przepisu Konstytucji RP dotyczącego referendum ogólnokrajowego
- przedstawić główne zasady nowelizacji Konstytucji RP
- porównać zasady wyborów do Sejmu i Senatu i ich role
- wyjaśnić, jaką rolę w procesie ustawodawczym posiada Prezydent RP
- wyjaśnić pojęcia: mandat, komisje sejmowe, Prezydium Sejmu, Konwent Seniorów
- wyjaśnić, jakie znaczenie w państwie demokratycznym ma aktywność wyborcza obywateli
- wskazać skutki, jakie niesie dla państwa i społeczeństwa niska frekwencja wyborcza
- wyjaśnić, na czym polega kontrola polityczna Sejmu nad Radą Ministrów
- wyjaśnić, na czym polega zasada kontrasygnaty
- przedstawić główne zadania wskazanych ministerstw
- wymienić Prezydentów RP po 1989 r
- wymienić zasady gwarantujące niezawisłość sędziów
- wyjaśnić, znaczenie zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego
- wyjaśnić, w jaki sposób realizowana jest zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego,

- wyjaśnić rolę Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu dla ochrony zasady państwa prawa
- wyjaśnić, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa zasada swobodnego zrzeszania się
- wyjaśnić różnicę pomiędzy fundacją a stowarzyszeniem
- wyjaśnić, czym jest organizacja pożytku publicznego i w jaki sposób można wspomóc jej działalność
- dostrzec środki perswazji / manipulacji zastosowane we wskazanej reklamie
- wyjaśnić, jaką rolę pełni opinia publiczna [sondaże opinii publicznej] w państwie demokratycznym
- uzasadnić konieczność przestrzegania zasad etyki dziennikarskiej
- odszukać przykłady łamania etyki dziennikarskiej
- uzasadnić konieczność oddzielania faktów od opinii
- wyjaśnić, czym różni się ONZ od innych organizacji międzynarodowych
- wyjaśnić, jaką rolę odgrywa NATO w polityce obronnej państwa polskiego
- wymienić nazwy, innych niż ONZ i NATO, organizacji międzynarodowych, do których należy Polska
- podać podstawowe kompetencje głównych organów UE
- przedstawić wady i zalety procesu integracji europejskiej,
- ocenić proces integracji Polski z UE - przedstawić korzyści i zagrożenia
- wyjaśnić, na jakich zasadach funkcjonuje Strefa Schengen
- przedstawić korzyści wynikające z przynależności Polski do Strefy Schengen
- podać przyczyny dysproporcji rozwojowych współczesnego świata
- wymienić korzyści i zagrożenia wynikające z procesu globalizacji
- wyjaśnić, dlaczego pomoc dla państw biednego Południa jest często nieskuteczna
- wyjaśnić pojęcia Grupa G7
- przedstawić różne rodzaje terroryzmu
- wyjaśnić, dlaczego walka z terroryzmem jest trudna i często nieskuteczna
- **CELUJĄCY**
- przewidzieć konsekwencje braku zaspokojenia poszczególnych potrzeb człowieka
- wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy normami formalnymi a nieformalnymi
- na wybranych przykładach dokonać analizy sytuacji, w której dochodzi do konfliktu ról społecznych [wskazać przyczyny, konsekwencje, sposoby rozwiązania problemu]
- przedstawić problem przestrzegania norm społecznych w swoim środowisku [ocena zjawiska, dostrzeganie problemów i zagrożeń, wskazywanie przyczyn i konsekwencji]
- porównać cechy grup nastawionych na realizację różnych typów zadań
- dokonać analizy konkretnej sytuacji konfliktowej [wskazać strony konfliktu, przejawy, przyczyny i konsekwencje społeczne konfliktu; zaproponować sposoby rozwiązania konfliktu, uzasadnić wybór sposobu rozwiązania konfliktu]

- dokonać krytycznej analizy przekazu informacyjnego, np. reklamy [wykorzystane środki perswazyjne, przejawy i sposoby manipulacji, wykorzystane komunikaty niewerbalne]
- dokonać krytycznej analizy postaw uznawanych za asertywne pod kątem przestrzegania zasad asertywności
- zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] akcję społeczną propagującą postawy asertywne i zasady asertywności
- zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] działanie [projekt społeczny] propagujący na terenie szkoły lub społeczności lokalnej wybrane wartości kształtujące życie rodzinne
- zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] działanie propagujące wiedzę na temat instytucji wspierających rodzinę i form pomocy rodzinie
- zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] działanie propagujące ideę samorządności uczniowskiej
- zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] działanie informujący społeczność szkolną, o sposobach dochodzenia swoich praw w szkole
- na wybranych przykładach ocenić ofertę handlową [przydatność w gospodarstwie domowym, jakość, cena, konkurencyjność]
- wyjaśnić, w jaki sposób młodzi ludzie mogą włączyć się w działania prowadzone przez UNICEF
- zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] kampanię społeczną propagującą ideę ochrony praw i wolności człowieka
- przedstawić i ocenić poziom przestrzegania i ochrony praw i wolności człowieka w wybranym państwie świata
- zaprezentować* działalność wybranej organizacji międzynarodowej na rzecz ochrony praw i wolności człowieka
- zaplanować [przeprowadzić/ wziąć aktywny udział] działanie na rzecz promowania wśród rówieśników zasad prawidłowego korzystania z Internetu
- zaplanować działanie [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] propagujące konieczność [skuteczne formy] przeciwdziałania przemocy domowej [przemocy w grupie rówieśniczej / przemocy w szkole]
- zaprezentować swoją gminę: historię, symbole, tradycje oraz miejsca i osoby, które odegrały szczególną rolę w jej dziejach
- zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] działanie na rzecz swojej społeczności lokalnej
- wyszukać informacje na temat realizacji lokalnych inicjatyw mieszkańców finansowanych z budżetów obywatelskich
- przygotować kampanię wyborczą do młodzieżowej rady gminy
- uczestniczyć w pracach młodzieżowej rady gminy
- zareklamować / promować na forum szkoły ideę młodzieżowej rady gminy
- zaprezentować strukturę budżetu swojej gminy [wykres, tabela, prezentacja multimedialna]
- przedstawić strukturę polityczną sejmiku swojego województwa
- zaprezentować* swój powiat lub województwo [historię, symbole, tradycje oraz miejsca i osoby, które odegrały szczególną rolę w jej dziejach]
- zaplanować [przeprowadzić na forum szkoły] kampanię społeczną promującą zasady etycznego postępowania urzędników administracji [przeciwdziałającą zjawisku korupcji; nepotyzmu]
- zorganizować debatę / dyskusję [wziąć aktywny udział w debacie/ dyskusji] na temat przyczyn i skutków zjawiska korupcji i [lub] nepotyzmu w życiu publicznym
- zaprojektować inicjatywę, która może być sfinansowana w ramach budżetu obywatelskiego
- wyjaśnić, jak i dlaczego, jak zmieniały się na przestrzeni dziejów polskie symbole narodowe

- przedstawić wybrany problem etniczny / narodowy współczesnego świata*
- zaprezentować wybrany element polskiego dziedzictwa narodowego*
- przedstawić czynniki utrudniające i ułatwiające prawidłową komunikację pomiędzy różnymi grupami etnicznymi / narodowymi
- zaprezentować* wzorzec obywatela polskiego; wybór postaci uzasadnić, odwołując się do jego cnót, postaw, działań, osiągnięć
- podjąć na forum szkoły lub środowiska lokalnego działania służące propagowaniu postaw patriotycznych [zaplanować, aktywnie uczestniczyć]
- podjąć działania sprzyjające rozwojowi lokalnej społeczności [zaplanować, aktywnie uczestniczyć]
- zaprezentować* historię, kulturę, formy organizacji wybranej mniejszości narodowej lub etnicznej w Polsce
- podjąć na forum szkoły lub środowiska lokalnego działania sprzyjające kształtowaniu
- postawy otwartości, akceptacji i tolerancji wobec odmienności etnicznych, religijnych i kulturowych
- zaprezentować* sytuację człowieka w państwie totalitarnym
- porównać pozycję obywatela w państwie demokratycznym oraz państwie autorytarnym i totalitarnym
- wyjaśnić, dlaczego zasady konstytucjonalizmu, przedstawicielstwa, trójpodziału władzy, pluralizmu politycznego, państwa prawa są fundamentem ustroju demokratycznego
- wskazać wady i zalety republikańskiej formy rządów
- przedstawić historię polskiego konstytucjonalizmu
- zaprezentować* wybraną polską partię polityczną [struktura organizacyjna, program, działalność, wartości
- zaprezentować* zadania i zakres działań wybranego ministerstwa
- na podstawie zgromadzonych informacji, wyjaśnić, w jaki sposób działania wskazanych ministerstw wpływają na życie przeciętnej polskiej rodziny
- omówić strukturę i hierarchię sądów w Polsce
- zaprezentować strukturę organizacyjną sądu rejonowego
- zająć stanowisko w sprawie roli ławników w procesie sądowym [zbudować argumenty i kontrargumenty]
- aktywnie uczestniczyć w działaniach na rzecz wspierania innych ludzi, rozwoju środowiska lokalnego [aktywność w organizacjach pozarządowych, praca w wolontariacie]
- zaprezentować* wybraną organizację pozarządową [misja, wartości, cele, formy działania, struktura organizacyjna, znaczenie dla środowiska]
- przedstawić historię NSZZ "Solidarność"
- zaplanować działalność i strukturę organizacyjną dowolnego stowarzyszenia
- wyjaśnić, w jaki sposób należy strzec się przed manipulacją stosowaną w reklamach
- dokonać krytycznej analizy wybranej reklamy
- zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] kampanię reklamową [kampanię społeczną]
- zaprezentować* wybraną misję pokojową ONZ, w której brały udział/biorą wojska polskie [cele, zadania, historia misji, charakterystyka konfliktu, udział wojsk polskich, geografia polityczna]
- wskazać na mapie państwa członkowskie NATO

- zaprezentować* wybrane problemy [osiągnięcia] Unii Europejskiej
- zaprezentować* wybrane państwa członkowskie Unii Europejskiej [historia, kultura, demografia, ekonomia, itp.]
- zaplanować [zorganizować / aktywnie uczestniczyć] *Dzień Europy* w szkole
- zaprezentować* inwestycje gminne, finansowane ze środków unijnych
- zaprezentować* wybraną inicjatywę unijną dotyczącą młodzieży
- zaprezentować* działania wybranej organizacji pozarządowej zajmującej się udzielaniem pomocy humanitarnej
- zorganizować debatę / dyskusję [wziąć aktywny udział w debacie / dyskusji] dotyczącą sposobów udzielania efektywnej pomocy społecznościom globalnego Południa
- zaprezentować* problemy wybranego państwa globalnego Południa
- zaprezentować* wybrany konflikt międzynarodowy [lokalizacja konfliktu na mapie, strony konfliktu, przyczyny i formy konfliktu, sposoby rozwiązania sporu]